

BOŽENA VRANJEŠ-ŠOLJAN

IGOR KARAMAN*

Igor Karaman, povjesničar (Split, 20. VII. 1927. – Rijeka, 13. X. 1995.). Osnovnu školu i nižu klasičnu gimnaziju završio je u Splitu. Godine 1941. s obitelji seli u Zagreb gdje nastavlja školovanje. Započeo je studij ekonomije na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu, ali se potom odlučuje za studij povijesti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu koji završava 1952. Još kao student zapošljava se u Muzeju revolucije, a od 1949. do 1959. kao arhivist u Arhivu Hrvatske. Godine 1960. obranio je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu doktorsku disertaciju pod naslovom *Razvitak uprave gospodarstva na vlastelinstvu Valpovo 1721.-1945.* Rukopis disertacije tiskan je 1962. pod naslovom *Valpovačko vlastelinstvo. Ekonomsko-historijska analiza*, s predgovorom Mije Mirkovića, u izdanju Građe JAZU kao 13. svezak.

Desetogodišnji arhivski rad Igora Karamana bio je više nego plodan. U tom je razdoblju sredio arhivski fond valpovačkog i čabarskog vlastelinstva te objavio studiju *Komorska gospoštija Čabar 1787-1798. godine (Historijski zbornik 11-12, 1958-59)*. Također, sredio je, popisao i objavio matične knjige rođenih, umrlih i vjenčanih, preuzetih iz crkvenih župa s područja Hrvatske. Osvjetlio je rad i značenje nekolicine istaknutih arhivista (I. Kukuljevića, A. Štrige, F. Pogledića, J. Miškatovića) te objavio zbirke povijesne građe s opširnim komentarima u domaćim arhivskim publikacijama.

Od 1959. pa do umirovljenja 1987. radio je na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Za docenta je izabran 1962, a za redovitog profesora 1973. Na Katedri za Opću povijest novoga vijeka predavao je ekonomsku povijest na dodiplomskom studiju. Predavao je i na poslijediplomskom znanstvenom studiju povijesti kao jedan od njegovih voditelja. Od 1974. do 1977. predstojnik je Instituta (Zavoda) za hrvatsku povijest, a od 1978. do 1983. voditelj je Zavoda za povijesne znanosti JAZU (HAZU) u Zagrebu.

Autor je desetak knjiga, brojnih studija, rasprava i članaka, enciklopedijskih jedinica, stručnih i prijevodnih radova koje je objavio u domaćim i inozemnim znanstvenim i stručnim časopisima i publikacijama. Sudjelovao je na brojnim znanstvenim skupovima u zemlji i inozemstvu. Jedan je od utemeljitelja Instituta za hrvatsku povijest (danas Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu) i međunarodnog kulturnopovijesnog simpozija «Mogersdorf».

* Prilog je napisan 2004. za *Hrvatski biografski leksikon* i objavljuje se s manjim preinakama u *Radovima ZHP* s dopuštenjem autorice, Uredništva i nakladnika Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža.

Inicirao je mnoge znanstvene i stručne projekte, bio urednik različitih izdavačkih pothvata, predsjednik Arhivskog savjeta Hrvatske, meštar povijesti «Braće hrvatskog zmaja», član «Matice hrvatske». Dobitnik je republičke nagrade za znanstveni rad te visokog državnog odlikovanja Republike Austrije.

Znanstveni interes Igora Karamana od početka je bio usmjeren na gospodarsku povijest, u okviru koje je posebno proučavao agrarne odnose, promet, trgovinu i manufakturu u doba kasnog feudalizma, gospodarski razvoj gradova te genezu i razvoj građanskog društva i privrednih odnosa u hrvatskim zemljama u 19. stoljeću. Do 1959. objavio je desetak studija u kojima je nastojao osvijetliti neka relevantna pitanja korištenja arhivske građe u gospodarskoj povijesti Hrvatske. Zatim je započeo istraživati problematiku kasnofeudalnih gospodarskih odnosa u Slavoniji i uož Hrvatskoj od 18. do sredine 19. stoljeća, urbarijalne odnose, kretanje trgovinskog prometa prema lukama sjevernog Jadrana, ulogu važnih gradskih središta u razdoblju oblikovanja građanskog kapitalističkog sustava 1848-1941. Obrađivao je djelatnost istaknutih pojedinaца iz poduzetničkih krugova od razdoblja kamentalizma do Prvog svjetskog rata, nastojeći valorizirati njihovu ulogu u pokretanju i uvođenju modernijih oblika u različitim područjima gospodarskog života. Bavio se proučavanjem razdoblja inicijalne tranzicije stanovništva u Hrvatskoj te drugih sastavnica procesa modernizacije Hrvatske do Prvog svjetskog rata. O spomenutim temama napisao je više od 150 rasprava koje su objavljene u svim relevantnim domaćim povijesnim časopisima te u mnogim stranim publikacijama u Austriji, Mađarskoj, Njemačkoj, Češkoj, Rusiji.

Nakon objavljene disertacije (1962) Igor Karaman prišao je sustavnom istraživanju hrvatske gospodarske povijesti u razdoblju oblikovanja građanskog društva. Rezultate istraživanja iznio je zajedno s grupom autora (1966) u knjizi *Povijest hrvatskog naroda 1860.-1914.* To djelo označeno je u historiografiji kao prvi cjeloviti pokušaj izrade sinteze hrvatske povijesti za određeno razdoblje. Predmetom njegovog proučavanja bile su gotovo sve relevantne teme hrvatske gospodarske povijesti. Utvrdio je mnoge važne činjenice iz povijesti hrvatskih gradova: Vukovara, Osijeka, Požege, Broda, Koprivnice, Zagreba, Karlovca, Siska, Rijeke, Senja, Šibenika, Splita. Zbirku rasprava posvećenu gospodarskom i društvenom razvoju u 19. stoljeću objavio je u knjizi *Privreda i društvo Hrvatske u 19. stoljeću* (1972) gdje je osvijetlio pretvorbu kasnofeudalnog sustava u moderno građansko društvo u pojedinim povijesnim hrvatskim pokrajinama.

Igor Karaman napisao je velik broj rasprava posvećenih materijalnoj djelatnosti u najširem smislu, pri čemu se oslanjao na različitu izvornu građu. U tumačenju gospodarsko-socijalnih uvjeta analizirao je aktivnosti i djelatnost različitih čimbenika oko unapređenja trgovinskog prometa, funkcioniranje komorskog zemljišnog posjeda, ekonomiku kasnofeudalnih vlastelinstava,

oblike i vrste feudalnih renta. Rezultate tih istraživanja objavio je u djelu *Privredni život Banske Hrvatske 1700.-1850.* (1989). Izučavao je bitne sastavnice procesa modernizacije u hrvatskim pokrajinama u 19. stoljeću do propasti Habsburške Monarhije – u nekim studijama protegnuo je istraživanja i do Drugog svjetskog rata. Istraživao je ulogu trgovačkih komora i ličnosti koje su ih predstavljale, projekte za izgradnju željeznica, oblike industrijskog i trgovačkog poduzetništva, demografske procese. Vrijednost spomenutih rasprava nije samo u autorovu osvjetljavanju činjeničnog stanja, već u postavljanju periodizacije kojom je utvrdio i objasnio strukturu i razvojne posebnosti društvenih silnica u pojedinim etapama hrvatske povijesti. Utvrđivao je uzroke poleta, krize ili stagnacije u razvoju domaćeg kapitalističkog poduzetništva u hrvatskim pokrajinama, utjecaj unutarnjih i vanjskih činitelja u oblikovanju moderne kapitalističke ekonomike, što je sintetizirao u djelu *Industrijalizacija građanske Hrvatske 1800.-1941.* (1991).

Posebnu istraživačku pažnju Karaman je posvetio izučavanju hrvatskog priobalja. Jedan je od rijetkih hrvatskih povjesničara koji je shvatio potrebu sustavnog proučavanja socijalno-gospodarskog razvoja i povezanosti priobalja s kontinentskom Hrvatskom. U djelu *Jadranske studije* (1992) objelodanio je više temeljnih priloga o gospodarsko-socijalnoj povijesti Rijeke, Hrvatskog primorja i Dalmacije od 18. do 20. stoljeća. U toj historiografskoj cjelini ukazao je na podlogu na kojoj su počivali trgovinski tokovi, aktivnosti i ovisnost primorskih emporija sa zaleđem u unutrašnjosti.

Veliku pažnju posvećivao je ilustrativnim priložima. Statistički podaci, dokumentarna građa, ilustracije, povijesni zemljovid, slike, fotografije ili vedute – sve to pomno je odabirao da bi osnovni tekst dobio na preglednosti, jasnoći i zornosti. Znački je konstruirao kvantitativne podatke, pazeći da ne budu suhoparni već u funkciji teksta, pridonoseći njegovoj potpunosti i preciznosti. Rezultat takvog rada je monografija *Tisućljetni Zagreb* koju je izradio zajedno s Ivanom Kampušem. Prvo izdanje objavljeno je 1975., a do danas je tiskano nekoliko proširenih izdanja na hrvatskom, engleskom i njemačkom jeziku. Ova monografija, po ocjeni mnogih povjesničara, naše je ponajbolje djelo posvećeno Zagrebu.

Igor Karaman djelovao je kao urednik mnogih povijesnih izdanja, izdavačkih serija, enciklopedija i povijesnih atlasa. Bio je urednik izdavačke serije «Raspave i prilozi» Instituta za hrvatsku povijest, kao glavni urednik koncipirao je, redigirao te napisao više samostalnih priloga u *Enciklopediji hrvatske povijesti i kulture*, tiskane u povodu 25. obljetnice «Školske knjige» (1980). U nakladničkoj kući «Naprijed» bio je urednik izdavačke serije «Povijest i historija» u okviru koje je objavio nekoliko važnih projekata, između ostalih i djelo mađarskih povjesničara I. Bibóa, T. Huszára i J. Szücsza *Regije evropske povijesti*. Neke priloge iz ovoga djela preveo je s mađarskog jezika. Uredio je

Spomenicu Josipa Matasovića (1972) i zbornik *Kroz povijest gradišćanskih Hrvata* (1977), a mnogi su predgovori i pogovori koje je napisao prave znanstvene studije, kakav je Uvod pretiska *Disertatae iliti razgovora* grofa Janka Draškovića (1991). Godine 1993. objavljena je pod njegovim uredništvom i suautorstvom monografija *Vukovar – vjekovni hrvatski grad na Dunavu* te samostalno djelo *Nuštar i njegovo žiteljstvo tijekom stoljeća* (1993).

Igor Karaman bio je uspješan inicijator i organizator međunarodnih znanstvenih projekata kao što je projekt «Povijest i kultura gradišćanskih Hrvata», ili kulturnopovijesnog simpozija «Mogersdorf» koji je za cilj imao poredbena istraživanja različitih povijesnih i kulturnih fenomena u panonskom prostoru od ranoga srednjeg vijeka do suvremenosti.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI 37

U SPOMEN IGORU KARAMANU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

FF press

ZAGREB 2005.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 37

Izdavač

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača

Miljenko Jurković

Glavni urednik

Borislav Grgin

Uredništvo

Ivo Goldstein
Boris Olujić
Mario Strecha
Božena Vranješ-Šoljan

Tajnik uredništva

Hrvoje Gračanin

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje

Ovi su Radovi tiskani uz financijsku potporu
Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Naslovna stranica

Iva Mandić

Računalni slog

Boris Bui

Lektura i korektura

Ivan Botica

Tisak

Tiskara Rotim i Market, Lukavec

Tiskanje dovršeno u listopadu 2005. godine

Naklada

400 primjeraka